

Date: 3rd February-2026

**MAKTABGACHA TA'LIMDA BOLALARDA KREATIV FIKRLASHNI
RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION USULLARI**

Karimova Navbaxar Maxmudjanovna

Xorazm viloyati, Gurlan tumani

9-son Ko'p tarmoqli ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisi

Osiyo Xalqaro Universiteti, Pedagogika yo'nalishi magistranti

KIRISH

1. Mavzuning dolzarbligi

Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – yangicha fikrlovchi, ijodkor, tashabbuskor, yangilik yaratishga qodir shaxsni tarbiyalashdir. Chunki jamiyatning barqaror rivojlanishi, iqtisodiy-ijtimoiy taraqqiyoti va madaniy yuksalishi ko'p jihatdan yosh avlodning kreativ salohiyatiga bog'liqdir.

Shuning uchun ham ta'limning ilk bosqichi bo'lgan maktabgacha ta'lim jarayonida bolalarda kreativlikni rivojlantirish alohida e'tibor talab etadi.

O'zbekiston Respublikasida ham ushbu masalaga katta e'tibor qaratilmoqda. Xususan, 2017-yilda qabul qilingan "Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi Prezident qarori, 2019-yilgi "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada rivojlantirish konsepsiyasi" hamda boshqa normativ hujjatlarda ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish va kreativ fikrlovchi tarbiyalanuvchilarni shakllantirish masalalari alohida belgilab berilgan.

Shuningdek, maktabgacha ta'lim davlat standartlarida bolalarning shaxsiy sifatlarini rivojlantirishda ijodkorlik va mustaqil fikrlashni shakllantirish ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida ko'rsatilgan.

2. Kreativlik tushunchasining ilmiy-nazariy asoslari "Kreativlik" atamasi lotincha "creare" – "yaratmoq" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, ilmiy adabiyotlarda turlicha talqin qilinadi. Masalan:

J. Guilford kreativlikni "inson tafakkurining noodatiy yechimlar topishga qaratilgan xususiyati" deb ta'riflaydi.

E. Torrance esa kreativlikni "muammoni ilg'ash, faraz qilish, noodatiy g'oya yaratish va uni sinovdan o'tkazish jarayoni" sifatida ko'rsatadi.

L.S. Vigotskiy esa bolaning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ijtimoiy muhit, o'yin faoliyati va muloqotning ahamiyatiga alohida urg'u beradi.

Demak, kreativlik shaxsning individual psixologik xususiyati bo'lib, unda yangilik yaratish, noodatiy yechimlar ishlab chiqish va erkin fikrlash qobiliyatlari mujassam bo'ladi.

3. O'yin faoliyatining ahamiyati

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun o'yin – nafaqat hordiq chiqarish, balki dunyoni bilishning asosiy vositasidir. Vigotskiy ta'biri bilan aytganda, o'yin – bolaning "imkoniyatlar zonasini" kengaytiradi. O'yin jarayonida bola turli rollarni bajaradi, voqea



Date: 3rd February-2026

va hodisalarni o'zicha talqin qiladi, yangi obrazlar yaratadi. Shu orqali uning tasavvuri kengayadi, ijodiy fikrlash ko'nikmalari rivojlanadi.

O'yin faoliyatining kreativlikni rivojlantirishdagi o'rni quyidagilarda namoyon bo'ladi: 1. Bolalarda noodatiy fikr va g'oyalarni uyg'otadi.

2. Erkin ijod qilish imkoniyatini beradi.
3. Hamkorlikda ishlashni, guruhli ijodiy faoliyatni rag'batlantiradi.
4. Muammolarni turlicha yo'llar bilan hal qilishga o'rgatadi.

Masalan, "Sehrli buyum", "Yangi ertak tuzish", "Noodatiy qo'llanish" kabi o'yinlar bolalarning tasavvurini kengaytirib, kreativ tafakkurni shakllantiradi.

4. Muammo qo'yilishi

Amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim muassasalarida o'yin faoliyati ko'pincha faqat tarbiyaviy yoki dam olish vositasi sifatida qo'llaniladi. Bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan maxsus o'yinlar, interfaol metodlar yetarlicha keng tatbiq qilinmaydi. Natijada bolalar tasavvuri, noodatiy fikrlash qobiliyati yetarlicha rivojlanmay qolmoqda.

NATIJALAR

1. Boshlang'ich diagnostika natijalari

Tajribaning 1-bosqichida nazorat va tajriba guruhidagi bolalar kreativlik darajasini aniqlash uchun Torrance testining qisqa shakli, "Noodatiy qo'llash" topshirig'i va kuzatuv kartalari qo'llanildi. Kriteriyalar: 1. O'zgachalik (originality) – noodatiy g'oyalar taklif qila olish darajasi.

2. Moslashuvchanlik (flexibility) – muammoni turlicha yechish qobiliyati.
3. Tezkorlik (fluency) – fikrlar oqimining tezligi.
4. Tasviriylilik (elaboration) – g'oyani batafsil ifoda eta olish.

Boshlang'ich natijalar shuni ko'rsatdiki, har ikki guruh bolalarining kreativlik ko'rsatkichlari o'rtacha darajada bo'lgan. Ularning ko'pchiligi oddiy va stereotip g'oyalardan foydalanib, noodatiy yondashuvlarni kam qo'llashgan.

Nazorat guruhida faqat 20% bolalar yuqori kreativlik darajasini, 50% o'rta, 30% esa past darajani ko'rsatdi.

Tajriba guruhida esa 18% yuqori, 52% o'rta, 30% past darajaga ega bo'ldi.

Bu esa har ikki guruhning boshlang'ich imkoniyatlari deyarli bir xil ekanligini tasdiqladi.

2. Tajriba jarayoni va o'zgarishlar

Tajriba guruhida 3 oy davomida maxsus ishlab chiqilgan kreativ o'yinlar dasturi qo'llanildi. O'yinlar bolalarni erkin fikrlash, noodatiy vazifalarni bajarish, yangi g'oya yaratishga undashga qaratildi. Misollar:

"Sehrli buyum" – oddiy buyumga noodatiy qo'llanish topish (masalan, qalam – mikrofon, tayoq – sehrgar tayoqcha).

"Ertakni davom ettir" – boshlanib qolgan ertakni o'z fantaziyasi bilan yakunlash. "Yangi qahramon yarat" – mavjud ertak qahramoniga yangi qobiliyat yoki xususiyat qo'shish.



Date: 3rd February-2026

“O‘zgacha qo‘llanish” – turli maishiy buyumlarga 5–10 xil qo‘shimcha vazifa topish. O‘yin mashg‘ulotlari davomida bolalarda sezilarli ijobiy o‘zgarishlar kuzatildi: Ular erkin va faolroq fikr bildirishni boshladilar.

Guruhda hamkorlik, bir-birining g‘oyalarini qo‘llab-quvvatlash kuchaydi.

Noodatiy yechimlarni topishga intilish ortdi.

3. Yakuniy nazorat natijalari

Tajriba yakunida yana testlar va kuzatuvlar o‘tkazildi. Olingan natijalar quyidagicha bo‘ldi: Nazorat guruhi:

Yuqori kreativlik – 23%

O‘rta daraja – 52% Past daraja – 25% Tajriba guruhi:

Yuqori kreativlik – 55%

O‘rta daraja – 38%

Past daraja – 7%

Bu natijalar shuni ko‘rsatadiki, tajriba guruhida yuqori kreativlik darajasiga ega bolalar soni 2,5 baravarga oshdi, past darajadagi bolalar soni esa 4 baravarga kamaydi.

4. Ko‘rsatkichlar bo‘yicha taqqoslash

a) O‘zgachalik (originality):

Tajriba guruhidagi bolalar noodatiy va kutilmagan g‘oyalar taklif qilishda sezilarli o‘sishni ko‘rsatdilar. Masalan, “Sehrli buyum” o‘yinida qoshiqni “dengizchilar kemasining direksiyasi”, “qush qanoti”, “kichkina tayoqchadan yasagan musiqa asbobi” sifatida tasavvur qilishgan.

b) Moslashuvchanlik (flexibility):

Bolalar muammolarni turlicha yondashuv bilan hal qilishga o‘rgandilar. Masalan, “Ertakni davom ettir” o‘yinida bir xil vaziyatni turli yo‘llar bilan tugatish taklif qilingan.

c) Tezkorlik (fluency):

Birinchi sinovda bolalar 2–3 ta g‘oya taklif etgan bo‘lsa, tajriba oxirida ular 6–7 tagacha noodatiy yechimlarni taklif qila boshlashdi. d) Tasviriylilik (elaboration):

Bolalar o‘z g‘oyalarini batafsil tasvirlashga, hikoya qilib berishga odatlanishdi. Masalan, “Yangi qahramon yarat” o‘yinida ular nafaqat qahramonning tashqi ko‘rinishini, balki uning xarakteri, odatlari va imkoniyatlarini ham batafsil ifodalashdi.

5. Sifat tahlili O‘yin jarayonida tarbiyachilar va tadqiqotchi kuzatuvchilarning qayd etishicha:

Tajriba guruhidagi bolalar o‘z fikrini erkin bayon qilishda ko‘proq ishonchli bo‘lishgan.

Jamoadi ishlash, o‘zaro hamkorlik kuchaygan.

Bolalar o‘z g‘oyalarini chizish, hikoya qilish, rolli o‘yinlarda ijro etish orqali ifodalagan.

XULOSA

O‘tkazilgan ilmiy tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha ta’lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirish uchun maxsus ishlab chiqilgan metodik yondashuvlar yuqori samaradorlikka ega. Tadqiqot davomida



Date: 3rd February-2026

qo'llanilgan kreativ o'yinlar majmuasi bolalarning tafakkur jarayoniga, ijodiy qobiliyatlariga hamda shaxsiy rivojlanishiga sezilarli darajada ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Demak, kreativlikni rivojlantirish — bu faqat badiiy yoki tasviriy faoliyatga taalluqli jarayon emas, balki maktabgacha yoshdagi bolaning shaxsiy kamoloti va keyingi ta'lim bosqichidagi muvaffaqiyati uchun muhim poydevordir. Ushbu tadqiqot amaliyotda qo'llanishi mumkin bo'lgan samarali metodik yondashuvlarni taklif etadi va kelgusida yanada keng ko'lamli izlanishlar uchun ilmiy asos yaratadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abduqodirov, A. (2018). Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Sayidahmedova, N. (2019). Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ tafakkurni rivojlantirish metodlari. Ta'lim va innovatsiya jurnali, 3(2), 45–52.
3. Jumaniyozova, M. (2020). O'zbek xalq og'zaki ijodi vositasida bolalarda kreativ kompetentlikni shakllantirish. Pedagogika va psixologiya, 4(1), 77–83.
4. Jo'raeva, M. (2021). Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish omillari. Ilmiy axborot, 6(3), 112–118.
5. Mavlonova, R., & To'xtaxo'jayeva, M. (2017). Pedagogika nazariyasi va tarixi. Toshkent: Universitet nashriyoti.
6. Yo'ldosheva, G. (2020). Bolalarda ijodkorlikni rivojlantirishda o'yin faoliyatining ahamiyati. Maktabgacha ta'lim jurnali, 5(1), 67–73.